

Judica, – doe mij recht, o God!

Vijfde zondag in de veertig dagen

LUISTER NAAR MIJN DIENAAR

Hij maakt brood van stenen
die van verre kwam, –
zal een hart u geven,
volk van Abraham.
Zelf wordt Hij de beker
van de zegening, –
wordt Hij u tot zegen
in vernedering.

Door de doods-zee heeft Hij
u de weg bereid
om u te doen delen
in zijn heerlijkheid.
In zijn bloed bezegelt
Hij mijn nieuw verbond:
luister naar mijn dienaar
die Ik tot u zond.

muziek: E.H. 368

Uit: Bijbels Liedboek, H. Jongerius.

Over de liturgie

De naam van deze zondag komt uit psalm 43: 'richt mij, voer mijn rechtsgeding' – en die regel zou de inhoud kunnen zijn van het 'geroep' onder 'tranen' uit Hebr. 5,7! De lezing uit de profeet Jeremia, Jer. 31, 31-34 kan zeker, als die tekst maar niet anti-judaïstisch gehoord en geïnterpreteerd wordt zoals zoveel is gebeurd. Waarachtig niet alleen Israël heeft een voortdurende vernieuwing van het verbond nodig! Telkens moet het geloof weer van de letter naar het hart van wat dat begrip inhoudt gaan.

Heet treffend is Num. 6, 22-27: 'de aaronitische zegen' en dan vers 27: 'zo zullen zij mijn naam op de Israëlieten leggen en Ik zal hen zegenen.'

De zegen over Israël op deze passiezondag! Joh. 12, 20-33 is een evangelielezing die Hebr. 5 nog concreter maakt dan het toch al is, nog menselijker ook: zó is Hij gehoorzaam geweest tot het einde! En waar eindigt dat alles? Vers 2 van lied 25 uit Zingend Geloven vat het samen:

De Heer is voortgevaren
de grote tempel door
van buiten bij de schare
tot binnen bij Gods oor.
Daar brengt Hij de gebeden,
daar plengt Hij onze schuld.
Hij won voor ons de vrede,
Hij heeft de Wet vervuld.

Als is gelezen

Numeri 6,22-27 (K.S.)

Weten wat je zegt

Deze woorden zijn ons zo vertrouwd, dat het niet wenigen zal verbazen dat ze uit het onbekende en onbeminde Numeri komen. Het gebruik van deze zegenspreuk mag dan inmiddels wel door de traditie gelegitimeerd zijn, toch is het goed om hier rekenschap af te leggen van het feit, dat we haar uit een bijbelgedeelte gehaald hebben dat wij doorgaans links laten liggen. Deze verzen staan ook zeker niet helemaal los van de context. De plaats van deze zegen na de wet op het Nazireërschap kan goed verklaard worden als een positieve reactie op deze vrijwillige volledige wijding aan God. En wat doen wij bijv. met het feit dat deze zegenbede slechts door Aäron en zijn zonen mocht worden uitgesproken.

Men kan zich ook met recht afvragen of van deze woorden behalve de vertrouwde klank nog wel iets overkomt van de oorspronkelijke kracht. Het gaat hier toch om de naam (v. 27). Drie maal wordt hij uitgesproken. Nu durven wij de naam niet meer te gebruiken of doen het zonder het belang van de naam aan te voelen. Maar zonder de kracht van de naam van de zegenende God verliest deze zegen zijn eigenlijke waarde.

Ook de betekenis van de gebruikte formuleringen zal velen ontgaan. Reden genoeg om bij dit alles eens stil te staan. Op deze vijfde zondag in de veertig dagen gebeurt dit in een schril contrast met de schreeuw om recht die de liturgie bepaalt. We worden in alle hevigheid geconfronteerd met de spanning tussen het onheil en de toegezegde zegen.

Zegen

Men benadrukt doorgaans de magische kracht die de zegen werd toebedacht in de oud-oosterse wereld, dus ook in Israël. Een eenmaal uitgesproken zegen zou een eigen macht hebben, die zelfs degene die de zegen heeft gegeven niet meer ongedaan kan maken. In v. 23 zou dit nog verondersteld kunnen worden. Maar in v. 24 is het anders. Daar wordt de zegen een zegenbede. De Here zegene. De zegen is dus geheel aan God verbonden en heeft geen macht op zich. Over de betekenis van het hebreeuwse woord voor zegenen is veel te doen. Het is goed om te weten dat ons gebruik van dit woord 'zegen' in het O.T. een anachronisme is. Het is nl. afgeleid van het latijnse signum, 'teken', en slaat op het teken van het kruis. Een betere vertaling zou zijn: 'benedictie', 'wél-spreken', het goede zeggen (vgl. ons groeten dat verwant is aan 'graag'). Op zich zegt dit niet zoveel. Het gaat om de manier waarop het wordt gebruikt. Een zegen door God betekent dat het niet bij woorden blijft en houdt over het algemeen in: toename van levenskracht in alle opzichten.

Als je ons woord 'zegen' vanuit zijn christelijke oorsprong begrijpt, kun je het zien als een christelijke vorm van wat in Num. 6,27 wordt vermeld: de naam, als garantie voor de vervulling van dit woord, is vervangen door het kruis.

Num. 6,24-26 heeft een zeer evenwichtige vorm. De regels, die allemaal hetzelfde zijn opgebouwd, worden steeds langer in een regelmatige reeks (3-5-7 woorden, 15-20-25 consonanttekens). Geen enkel woord is hier toevallig. Alle verzen bestaan uit twee gedeelten. In de eerste gaat het steeds om God persoonlijk. Zijn naam wordt genoemd, Zijn gezicht. De beschreven handelingen zijn communicatief, van persoon tot persoon, groetend. 'Zijn aangezicht doen lichten' slaat op de ontmoeting met God, die welbehagen heeft in wie Hem zoekt (vgl. Ps. 144,4). 'Zijn aangezicht verheffen over U' heeft betrekking op Gods toewending. Het zijn allemaal uitdrukkingen van een persoonlijke ontmoeting. Zegenen is dan ook een teken van solidariteit. God met ons, of: wij zijn Gods eigendom. (Dat is wat v. 27 wil zeggen). De zegen strekt zich uit over drie verschillende bereiken, die worden aangeduid in de tweede helft van de versregels: v. 24: het dagelijkse leven. Het is de normale groet. (Een verdere uitwerking vinden we in Ps. 121, dat beheerst wordt door hetzelfde werkwoord 'behoeden/bewaren'.) v. 25: het godsdienstige leven. v. 26: het gewone leven in groter verband, het sociale leven. Daarop duidt de uitdrukking (lett.) 'vrede zetten' i.p.v. het normale 'vrede geven'. Bedoeld is de heilzame geborgenheid in de gemeenschap.

De zegen loopt heel duidelijk uit op dit laatste woord, salôm. Het is een uitbreiding van de kortere zegen in Ps. 29; 11; 'De Here zal zijn volk zegenen met vrede'.

Palmzondag

Zesde en laatste zondag in de veertig dagen

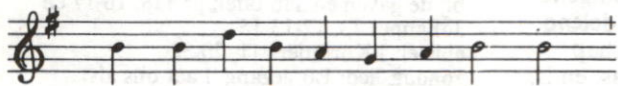
JEZUS CHRISTUS IS HET BEELD VAN GOD

- naar Filippenzen 2, 6-11 -

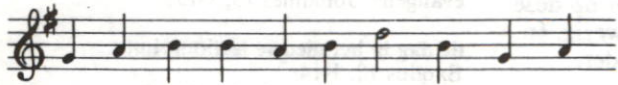
t./'Christus factus est' m./P. Schollaert

1. Je- zus Chris- tus is het beeld van God,

recht- ma- tig is Hij Gods ge- lij- ke.

Maar Hij heeft zich in het beeld van Gods knecht

ont- le- digd: Hij werd ge- lij- k aan de mens.

(zie vervolg op pagina 38)

Over de liturgie

Een meer van liederen biedt zich aan, nu ook in de bundel 'Zingend Geloven', soms meer in de adventstijd passend. Het is zaak nu vooral naar die liederen te kijken die de 'dubbelslag' van Palmпасen én passiezondag (psalm 24 en psalm 22 om het anders te zeggen!) laten doorkomen, die dubbelslag die we niet kunnen missen, nu de klassieke lezing uit Fil. 2 voor deze zondag centraal staat, waarin de koningsnaam boven alle namen en gehoorzaamheid tot de dood aan het kruis verenigd zijn.

Een van de mooiste voorbeelden van deze tweevoudigheid is gez. 173 uit het Liedboek, en dan vooral die laatste regels:

Vrede voor allen die uw naam verhogen:

heden Hosanna, morgen kruisigt Hem!

Het zit ook in lied 30 uit Zingend Geloven, maar dan zing ik toch nog liever lied 29, bijvoorbeeld vers 10:

Uw statie, dat is toorn en pijn,
er zal een kroon van doornen zijn,
zoudt Gij daartoe geboren zijn?
hosanna de Zoon van David!

Ook lied 31 uit die bundel zou kunnen met die oude tekst, maar op een nieuwe melodie. En de lezingen? Jes. 50 lijkt mij niet eenvoudig, hoe vol associaties ook, of liever gezegd juist daarom. Ook hier dreigt een allegorische kortsluiting juist door de frappante invulling die het woord 'gehoorzaamheid' uit Fil. 2 daar krijgt. Het is zaak te laten zien dat Israël's werkelijke Messias zo zal zijn; dat elke werkelijke 'knecht des Heren' en mens naar Gods hart deze trekken zal dragen, voordat men zegt: dus ook deze, de Zoon, de Redder, deze die voor ons de Enige is.

Het is temeer van belang, omdat Jes. 52 en 53 voor Goede Vrijdag zijn aangewezen, wat de analogie alleen nog maar scherper maakt. De verrassing over de typologische verbanden mag nooit tot de gedachte leiden: pas wij hebben toegang tot dit geheim, ook al zien wij in wat met Jezus is geschied de consequentie van wat in deze profetieën is aangeduid. Wat het evangelie betreft gaat het lectionarium weer van het evangelie van Johannes terug naar Marcus, naar de Marcuspassie. Op deze wijze is er altijd een gehele passie gelezen of gezongen op Palmzondag.

Palmzondag is zo dus een zondag waar het liturgisch eigenlijk niet goed en harmonisch kan gaan, een dag vol tegenstellingen en spanning, een waarachtig begin van een week die gedenkt wat overal gebeurt en niet zou moeten gebeuren: dat de rechtvaardige sterft. Maar Hij is toch enig en onvergelijklijk? Ja, maar juist Hij werd één met hen in hun lijden, opdat zij één zouden worden met Hem in heerlijkheid, zoals Hij ook 'tot zonde gemaakt werd', één met hen wier schuld ten hemel stijgt, opdat zij met Hem hun hoofd zouden mogen opheffen.

Als is gelezen

Numeri 7 en 8,5-19 (K.S.)

Voorbereiding op het pascha

Het lijkt erop alsof er vanaf hoofdstuk 7 langzaam wordt aangewerkt op het pascha (Num. 9). Nadat de tabernakel is opgericht op de eerste dag van de eerste maand (7,1 vgl. nl. Ex. 40,17), volgt er 12 dagen lang een stoet van gaven (7,11-83). De dagen worden met nadruk genoemd. De volgende dag wordt in beslag genomen door de wijding van de Levieten (Num. 8). Dan, op de veertiende dag, is het tijd voor het pascha (9,3). De tijdsaanduidingen in de voorafgaande hoofdstukken zijn dus zeker niet zinloos. Ze geven aan dat wat er gebeurt in Num. 7 en 8 begrepen moet worden als voorbereiding op het pascha. De verwarrende tegenstrijdigheid in de tijdsaanduidingen van Num. 1, 1 (tweede maand) en 9,1 (eerste maand) hangt waarschijnlijk samen met een latere redactie. Voor de goede orde werden vóór Num. 7 een aantal hoofdstukken geplaatst, die o.a. de volgorde van de stoet van Num. 7,11-83 moest verklaren (Num. 2). En blijkbaar was aan dit toegevoegde gedeelte de datering van 1,1 verbonden, welke men niet wilde veranderen.

De eerstgeborenen

Num. 8 herinnert aan Ex. 11-13. Zeker als hier weer de eerstgeborenen ter sprake worden gebracht. In Exodus moest het teken van het bloed de eerstgeborenen van Israël bewaren voor de plaag (12,13). Hier zijn het de Levieten die instaan voor de eerstgeborenen (v. 16 vgl. eerder 3,12v) en zo de Israëlieten beschermen bij de voor hen onverdraaglijke confrontatie met het heilige (v. 19). Dat doen ze door hen te verzoenen. Letterlijk betekent dat 'bedekken'. Hun reinheid als bedekking van het volk zorgt ervoor dat de ontmoeting met God niet fataal wordt.

Heilzame afzondering

De Levieten zijn voor bovengenoemd doel apart gesteld, 'uit de Israëlieten genomen' (v. 6), 'afgezonderd' (v. 14). Het werkwoord dat in het tweede geval wordt gebruikt is kenmerkend voor de Levieten (vgl. Num. 16,9 en Deut. 10,8). Het duidt op een scherpe scheiding, zoals bijv. ook tussen rein en onrein (Lev. 11,47) en tussen licht en duister (Gen. 1,4,14). Alleen de Levieten die zich zozeer in positieve zin onderscheiden (vgl. Ex. 32) kunnen de ontmoeting met God doorstaan. Maar zij vormen geen kleine kring van uitverkorenen als doel op zich. Zij staan in voor het hele volk. De handoplegging door de Israëlieten betekent de identificering met heel het volk (v. 10). God concentreert zich op de draagkrachtigen. Hij overvraagt niet. Zo kan de toegang tot God blijven bestaan.

Het reinigingsritueel

De Levieten moeten wel eerst zelf ook helemaal rein, verzoend zijn. Op verschillende aanschouwelijke manieren wordt dat bewerkstelligd: d.m.v. het reinigen van het lichaam, het reinigen van de kleren, het wegdoen van de zonde door een offer. Tenslotte worden zij zelf aan God geofferd in een 'beweegoffer' (NBG). Hierbij denkt men doorgaans aan een ritueel heen en weer bewegen. Naar God toe als aanduiding daarvan dat het geofferde Hem behoort. En weer terug ten teken daarvan dat God het de offeraar of de priester geeft. Maar waarschijnlijk is het beter hier te denken aan een offer, waarbij de gaven worden opgeheven op de hand-palmen (Num. 6,19) naar God als een wijding aan God. Een overdracht van het bezit van de offeraar aan God. Zo zijn nu ook de Levieten tot Gods eigendom gewijd. Dit gaat duidelijk verder dan de in veel opzichten gelijke wijding van de priesters in Lev. 8. Meer nadruk wordt gelegd op de reiniging. Hier is niet meer sprake van water als in Lev. 8,6, maar van 'ontzondigingswater' (v. 7). Extra wordt het scheren genoemd: elke stofdrager moet verwijderd worden. Het grote verschil zit vooral daarin, dat in Lev. 8 het beperkt blijft tot de verzoening van de priesters. Daartoe dienen de offers. In Num. 8 worden de Levieten zelf een offer voor de verzoening van het volk.

Jezus op de lijn der Levieten

God bewaarde de toegang tot Hem voor de mensheid door Israël apart te nemen. Hier neemt Hij de Levieten en zondert hen af, zodat Israël tot Hem kan blijven naderen. Hoe anders kan Jezus Christus worden begrepen dan als een uiterste concentratiepunt, dat het perspectief van de gemeenschap met God openhoudt voor alle mensen. Zo kan in de brief aan de Hebreërs 'levitisch' over Jezus worden gesproken: 'uit de mensen genomen' (5,1). De afzondering van de uitverkorene, dit 'negatieve aspect van de toewijding aan God en de eredienst' komt in deze tijd van het kerkelijk jaar heel duidelijk naar voren. Nergens is de eenzaamheid groter dan in het gejoel van een niet begrijpende aanhang.

Witte Donderdag

Feestelijk begin van de Paasviering

HET LIED VAN HET AVONDMAAL

Melodie: Psalm 30

Houden wij in gedachtenis
het Woord dat vlees geworden is,
in brood en wijn bevestigt het
wat ons altijd is aangezegd:
het nieuwe leven is begonnen,
Jezus bevrijdt van alle zonden.

Verkondigen wij nu zijn dood,
Hij was het zaad dat werd tot brood,
voor ieder wil Hij nodig zijn,
een dagelijks en voedzaam heil,
verheugd heffen wij nu de beker,
zijn bloed schenkt ons een vrolijk leven.

Verlangend naar de Bruidegom
gaan wij aan tafel tot Hij komt,
wij zijn een volk dat voorwaarts trekt,
Hij spreekt ons moed in onderweg,
o Jezus, maak ons weer reisvaardig,
wij hopen op een nieuwe aarde.

Over de liturgie

Hoewel Ex. 12 natuurlijk de thora-lezing is voor Witte Donderdag kan de Numeri-lezing ook een heel treffend zijlicht werpen op datgene waar de dienst van de Tafel naar verwijst omdat daar het woord 'verzoening' zo'n grote rol speelt.

De lezing van Joh. 13 zal als vanouds de gedachtenis doen doorstoten wég van een al te grote concentratie op het gebeuren rond brood en wijn alleen naar wat daarmee ons ingescherpt wil zijn: de knecht des Heren die bukt en dient.

Vele liederen weer in Zingend Geloven, waaronder een vers als dit (uit lied 37, H. Oosterhuis):

Toen Jezus in zijn uur gekomen was,
om deze wereld te verlaten,
heeft Hij ten einde toe ons liefgehad.
De veelgeliefde Zoon van God de Vader
wordt een slaaf die onze voeten wast.
Lied 34 noemden wij al eerder.

Als is gelezen

Numeri 8,20-22 (K.S.)

Wie is rein?

Vandaag lezen we de uitvoering van wat op palmzondag is gelezen. Als wij vandaag het avondmaal vieren kan het accent gelegd worden op de plaats van deze perikoop in de voorbereiding op het pascha (zie daarvoor wat hierover is gezegd bij Num. 7 en 8,5-19). Welke voorbereiding wordt van ons verwacht? Zijn wij rein genoeg om voor God te treden? Zo kan ook Ps. 67 in de liturgie functioneren. Die begint met de vraag naar de zegen. Met dezelfde woorden als Num. 6,24v, dat we pas hebben gelezen.

Cultus en ethiek

In Num. 8 valt bij de voorbereiding alle nadruk op de cultische reinheid. Pas nadat alle voorgeschreven handelingen zijn verricht, mogen de Levieten naar binnen (v. 22). Maar dit is geen oppervlakkig, afstandelijk gebeuren. Bij een goed uitgevoerde rite is men zelf helemaal betrokken. Bij deze gebeurtenis wordt er uitdrukkelijk bijgezegd, dat de Levieten zichzelf offeren. Het is duidelijk dat, wanneer dat vergeten wordt, zulke ritën kunnen ontaarden. Dat gebeurt wanneer ze worden tot afstandelijke plechtigheden, waarbij men zelf buiten schot denkt te kunnen blijven. Dat dit inderdaad ook gebeurde blijkt wel uit de profetieën van Jesaja. Met name Jes. 1,10-20. Wie alleen nog maar de vorm ziet en vergeet dat het bij alle cultische aangelegenheden ook gaat om het offer van zichzelf, is niet meer welkom: 'Wie heeft dit van u verlangd mijn voorhoven plat te treden?' (Jes. 1,12). De reiniging is niet los te zien van de dagelijkse levenswandel: 'Wast u, reinigt u, doet uw boze daden uit mijn ogen weg!' (v. 16). De reinheid voor God heeft ook een ethische kant. Alleen wie zich zo geeft kan tot God naderen: 'Komt toch en laat ons tezamen richten' (v. 18). Die strengheid als het gaat om het mogen naderen tot God bij het pascha, die ook wel blijkt uit Num. 8,19, is het N.T. evenmin vreemd als het gaat om het avondmaal. Zo houdt bijv. Paulus de Korinthiërs voor: 'Een ieder beproeve zichzelf en ete dan van het brood en drinke uit de beker. Want wie eet en drinkt, eet en drinkt tot zijn eigen oordeel, als hij het lichaam niet onderscheidt.' (1 Kor. 11,28v.). Ook hier gaat het om de levenswandel (v. 20-22).

De reinigende doop

Op de vraag hoe het nu zit met onze reinheid voor God, gaat Joh. 13, het verhaal van de voetwassing, in. Dit vindt plaats voor het pascha (13,1). Is het een voorbereiding? Jezus wast in ieder geval de discipelen. Als een dienaar, zoals de Levieten in dienst stonden van de Israëlieten (Num. 8,22).

De voetwassing geeft deel aan Jezus Christus (v. 8). Het betreft degene die zo gereinigt is in de nieuwe relatie met God (Ik in hen en Gij in Mij, Joh. 17,23). Het verband met het sacrament van de doop lijkt duidelijk. Zeker als in v. 10 gesproken wordt over het baden. Nu is de tekst hier nogal onzeker. Waarschijnlijk stond er oorspronkelijk: 'Hij die gebaad heeft, hoeft niet gewassen te worden'. Eigenlijk een paradox. Het is een passende reactie op het zich verliezen in het formele, zoals Petrus dat doet: alsof een grotere wasbeurt meer heil zou opleveren. Nee, wie eenmaal deel heeft aan Christus (gedoopt is in zijn dood, zou Paulus zeggen), is al helemaal rein, is al helemaal gewassen (vgl. ook Titus 3,5). Het is duidelijk dat op verschillende manieren wordt heengewezen naar het teken van de doop. De doop maakt geheel rein. Wij mogen dus in 'volle vrijmoedigheid ingaan in het heiligdom' (Hebr. 10,19. Zie vooral ook v. 22 voor het verband met Num. 8).

Ketteris

Zo is het oudtestamentische reinheidsbegrip gebruikt om onze veranderde relatie door Jezus Christus met God mee aan te duiden. Daartoe biedt het alle mogelijkheid. Alleen mag niet uit het oog verloren worden, dat voor ons de reinheid voor God nooit zonder Jezus Christus gezien kan worden. Net zoals dat voor Israël met de Levieten geldt. Maar al binnen het N.T. is er een tendens te bespeuren, die de reinheid op zich wil nemen (vgl. 1 Tim. 1,5). Reinheid is voor ons in de eerste plaats de geschonken gelegenheid om tot God te naderen. Waar de reinheid een eigen leven gaat leiden wordt het 'ketterij'. De naam 'ketter' is zelfs afgeleid van 'rein', nl. van het griekse 'katharos'.

Quasimodo, – als pasgeboren kinderen

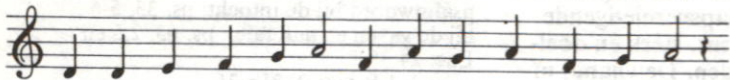
Tweede paaszondag

NIET ENKEL DOOR HET WATER

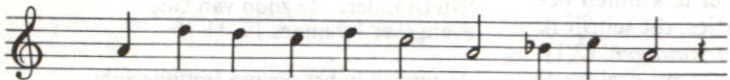
t./J. Wit m./ I. de Sutter

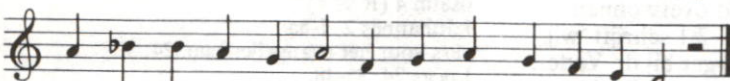
1. Niet en- kel door het wa- ter kwam het Woord,

al was het schip ge- la- den tot aan het hoog- ste boord,

Niet en- kel door het wa- ter, ook door bloed,

treedt in de Zoon de Va- der zijn schep- ping te- ge- moet.

- 2 Niet enkel door de Doper is 't geweest,
het bidden en het hopen vervult de heil'ge Geest.
Niet enkel door de Doper is 't gedaan.
God doet zijn hemel open, geeft zelf zich te verstaan.
- 3 Niet enkel door te baden zijn wij rein,
daar Hij zijn kerk vergadert rond water, brood en wijn.
Genade voor genade, overvloed!
Hij noodt ons aan zijn tafel door water, woord en bloed.
- 4 Drie zijn er op de aarde waarlijk groot,
die ons voor God bewaren in leven en in dood.
De geest, het bloed, het water, zij alleen,
getuigen van de waarheid. . . en deze drie zijn één.
- 5 Wij loven en wij prijzen op dit feest
de grote gunstbewijzen van Vader, Zoon en Geest.
Wat God van oudsher zeide, dat geschiedt:
Zijn Geest zal ons geleiden, zijn woord klinkt in ons lied!

Uit: Zingt Jubilate, no. 538.

Over de liturgie

'Vrede zij u' – *pax vobiscum!* Het zijn de eerste woorden van Hem die achter de grens van het leven vandaan komt en zo toeroept naar hen die door de genade overrompeld zijn. Dat roepen is nodig, want die tot het leven meegeropenen zijn als de dood voor wat daar in Hem verschijnt.

Het is werkelijk niet voor niets dat ook de avondmaalsliturgie, de eucharistie, de dankzegging voor wat ons geschonken wordt al heel vroeg met diezelfde woorden begon: 'vrede zij u'. Het bezweert die vreemde angst voor het 'dodelijk' gevaar van deze levensgaven! Gaven die teken zijn van het leven in zijn Zoon' (1 Joh. 5,11).

Die angst die door dat 'vrede zij u' bezworen moet worden is de keerzijde van het ontzag voor de niet in ons bestel passende wonderen die psalm 98 bezingt (die psalm wordt ook al op Kerstmis gezongen!). Dat ontzag is de oorsprong van de 'kracht', waarmee de apostelen getuigenis geven (Hand. 4,33) van 'nooit gehoorde dingen' (psalm 81,4, ber.).

Lezen uit het boek Handelingen is een oud gebruik in deze weken: het geschiedde kan niet zonder een concrete gemeenschap die het voortzegt en waarin en waardoor het doorwerkt, gevierd heeft en gevolgen heeft.

Een doorgaande lezing uit het boek Handelingen in plaats van een oudtestamentische lezing lijkt een terugval, maar dat is het toch niet, wie het doet merkt hoeveel oudtestamentisch erfgoed er in deze stukken meekomt. De vraag is wel of men deze gedeelten kan lezen zonder er ook iets over te zeggen, intrigerend als ze vaak zijn; misschien zijn er genoeg mogelijkheden om de epistellezing en deze gedeelten met elkaar in verband te brengen.

Als is gelezen

Numeri 10,11-36 (K.S.)

Op weg

In Num. 10,11 begint heel duidelijk iets nieuws. Na de talrijke aanwijzingen voor de juiste levenswandel te hebben ontvangen gaat het volk eindelijk weer op weg. Op 10 dagen na een jaar heeft men stil gezeten (vgl. Ex. 19,1). En het is 50 dagen geleden dat de tabernakel werd gebouwd (vgl. Ex. 40,2.17). Dit vertrek is geen vanzelfsprekende zaak. Zou het niet veel aantrekkelijker geweest zijn om maar bij de Sinai te blijven? Vooral uit godsdienstig oogpunt. Men zit daar immers dicht bij het vuur, bij de plaats waar God zich openbaarde. Hier is men bij God en men heeft nu zijn geboden. Wat wil je nog meer? Men zou tevreden kunnen zijn met de hier verworven zekerheden. Maar de God van Israël wil zich hier niet laten binden en Hij wil ook niet dat zijn volk hier stil blijft staan. Het moet op weg. Naar het beloofde land en uiteindelijk zijn Koninkrijk. Daarom geeft God zelf het startsein (v. 11). En dan gaat het opeens heel snel. Direct van de Sinai naar Paran, dat ten zuiden van Kanaän ligt. Volgens de Joodse commentator Rashie werd de afstand waarover men normaal 3 dagen doet (v. 33) zelfs in één dag afgelegd, 'want de Heilige, geloofd zij Hij, wilde hen aanstonds het land doen binnengaan'.

Reisgids

Num. 11,13-36 is de inleiding op het nu volgende reisverslag. Hier worden enige principiële zaken uiteengezet. Om te beginnen de volgorde waarin het volk zal optrekken. Deze is hetzelfde als is beschreven in Num. 2. Er is maar één verschil: de plaats van de Leviëten in het geheel. Ze zijn verdeeld in 3 groepen naar de zonen van Levi (Gen. 46,11). De eerste twee, de Gersonieten en de Merariëten, vertrekken na Juda, Issakar en Zebulon en nemen de tabernakel met zich mee (v. 17). De Kehatieten komen nadat Ruben, Simeon en Gad zijn voorgegaan. Zij dragen de heilige voorwerpen uit de tabernakel. Doordat de tabernakel eerder op de plaats van bestemming is kan deze worden opgebouwd voordat de heilige voorwerpen aankomen, zodat deze direct weer op hun plaats kunnen worden neergezet (v. 21). De genoemde volgorde geeft aan dat de tabernakel en haar inventaris zich tijdens de reis temidden van het volk bevinden. Men kan het zien als een teken van Gods aanwezigheid. Hij gaat niet alleen voor hen uit (volgens v. 33 wel heel ver), maar is ook midden onder hen.

Er worden in dit hoofdstuk 3 verschillende gidsen genoemd. God leidt zijn volk via de wolken en de ark. Maar er is ook ruimte voor menselijk initiatief. Mozes vraagt aan de Keniet Chobab of hij zijn ervaring met het woestijnleven ten dienste van Israël wil stellen (v. 29-32). Uit Ri. 1,16 en 4,11 kan men afleiden dat Chobab na aanvankelijk geweigerd te hebben toch is meegegaan. Zo delen vreemdelingen in het goede dat God voor heeft met Israël (v. 29). Ook buitenstaanders kunnen dus aansluiten bij hen die op weg zijn naar het land van de belofte. Meer nog, ze kunnen hierbij zelfs de richting aangeven. Dat is zeer ongebruikelijk. Bij religieuze zaken – en zeker ook bij onze kerkelijke aangelegenheden – zijn doorgaans de 'gezetenen' beleidsbepalend. Maar men kan zich afvragen of deze altijd wel het goede oog (vgl. v. 31) hebben voor de juiste weg in deze wereld naar Gods koninkrijk.

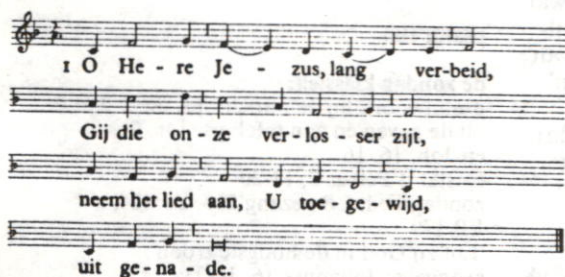
Dit gedeelte eindigt met spreken voor bij het opbreken en het stilstaan van de ark. In de Masoretische uitgave van de Hebreeuwse tekst staan deze verzen 35 en 36 tussen twee omgekeerde *nun*-tekens. Waarschijnlijk wordt daarmee bedoeld dat ze gelezen moeten worden vóór v. 34. Dat levert een wat logischer volgorde op. De spreken zijn nogal martiaal van karakter. Ze horen bij de voorstelling van God als krijgsman (vgl. Ex. 15,3). De eerste spreuk komt vrijwel overeen met de beginwoorden van Ps. 68. Wanneer men de gehele psalm leest krijgt men een goed en ook genuanceerder beeld van het geloofsvertrouwen achter deze spreuk. Vers 18 van deze psalm biedt wellicht ook een verklaring voor de moeilijke tweede spreuk. Mogelijk is met 'tienduizenden, duizenden van Israël' de Here zelf bedoeld. Hij zelf is het leger dat voor Israël strijdt. Ook het Hebreeuws laat zich eenvoudiger verklaren wanneer men vertaalt met: 'Keer terug, Here, tienduizenden, duizenden van Israël'.

Misericordia, - de goedheid van de Heer

Derde paaszondag

O SÜSSER HERRE JESU CHRIST

Ein New Geseng buchlen, Jungbunzlau in Bohemen 1531

- 2 Wij waren in de zonde dood,
maar Gij, begaan met onze nood,
daalde neer in Maria's schoot
uit genade.
- 3 U werd in haar jonkvrouwlijkheid
een menselijk lichaam toe bereid
door Gods Geest van voor alle tijd
uit genade.
- 4 Gij leerde ons een nieuw bestaan
en wees de smalle weg ons aan,
die wij moeten ten leven gaan,
uit genade.
- 5 Toen hebt Gij zelf de dood geduld
en, diep veracht, uw werk vervuld
om ons heil en om onze schuld
uit genade.
- 6 En opgestegen tot Gods troon,
bepleit Gij als zijn eigen Zoon
voor de uwen de zegekroon
uit genade.

(zie vervolg op pagina 38)

Over de liturgie

Psalm 33 laat niemand met rust die de eredienst bijzaak vindt: het is een opwekking tot lofzang met in het midden de grondslag van alle liturgie: niet in de eerste plaats uit onze behoefte voortspuitend, maar

*'Hijzelf heeft zijn getrouwe scharen
een lofzang in de mond gelegd'.*

In Luc. 24 krijgt dat een andere uitdrukking: Hij opende hun verstand (vs. 45) en dat correspondeert weer met het derde vers van de pinksterhymne, gez. 239, een vers dat best al hier gezongen kan worden:

*Ontsteek een licht in ons verstand
en maak tot liefde ons hart bereid,
geleid met milde vaste hand
ons zwakke vlees in zekerheid.*

Daar wordt dus ook meteen al de verbinding gelegd tussen het geloof en de liefde, zoals dat ook zo sterk uitkomt in 1 Joh. 2,1-5, waar het geloof in de verzoening (niet alleen voor onze zonden, maar voor die der gehele wereld!) verbonden wordt met het bewaren van de geboden en:

wie zijn woord bewaart, in die is waarlijk de liefde Gods volmaakt' (1 Joh. 2,5, vgl. ook 1 Joh. 4,12).

Een apostel kan dat zo stellig zeggen, wij kunnen er alleen smekend om zingen, bijvoorbeeld met een pinksterlied: gez. 241:

*Nu bidden wij de Heilige Geest
om een recht geloof het allermeest.*

En vers 3:

*Geef, heilige liefde, uw overvloed,
doe ons hart ontvlammen in uw gloed,
dat wij een van zinnen elkaar beminnen,
alle twist en tweedracht overwinnen.
Kyrieleis.*

Als is gelezen

Numeri 11 (K.S.)

Het oude liedje

De eerste drie verzen van Num. 11 zou men net zoals het voorafgaande als een algemene inleiding op het verhaal van de woestijnreis kunnen opvatten. Het lijkt op de bekende inleiding op de verhalen over de richteren in Ri. 2,10-16. Alle verhalen vertonen zo ongeveer hetzelfde patroon en dat wordt van tevoren al aangegeven. Zo wordt hier in het kort aangeduid hoe het volk doorgaans reageren zou op de ontberingen die het moest doorstaan. Het wordt heel algemeen gehouden: 'Het volk jammerde tot de Here over iets kwaads' (de vertaling van de KBS verdient hier de voorkeur boven die van het NBG). Ook het antwoord van de Here op dit gebrek aan wilskracht en doorzettingsvermogen, terwijl men toch op weg is naar het beloofde land, is stereotiep. Hij bestraft het met vuur (vgl. bijv. Num. 16,35). Maar het blijft bij een schot voor de boeg. Het vuur brandt slechts aan de rand van de legerplaats. Dat is genoeg om Israël tot de orde te roepen. De plaatsnaam Tabera zorgt voor een blijvende herinnering aan dit vuur dat het visioen inbrandt (Hebr. *tibar*) van het beloofde land.

Te veel van het goede

Na de algemene inleiding volgt direct een concreet voorbeeld. De Israëlieten tonen weinig karakter. Het volk laat zich meeslepen door het gepeupel dat meegetrokken was uit Egypte (vgl. Ex. 12,38). Dat verlangt terug naar het land, waarin het weliswaar het uitschot was, maar waar zij toch beter te eten hadden. En ook bij de Israëlieten blijkt nu de genotzucht sterker te zijn dan het ideaal. De vraatzucht triomfeert over het verlangen naar vrijheid. En dat alleen omdat men wat luxer wil eten. Want vlees is voor de rondtrekkende nomaden een luxe. Slechts af en toe slachtte men wat van zijn vee. Dat konden de Israëlieten ook doen. Ze hadden immers vee bij zich. Maar als kleine kinderen dreinen ze om meer. Hier is een pedagogisch optreden op zijn plaats. Geef ze hun zin en meer dan dat, zodat ze hun eigen domheid zullen inzien. Hoewel het niet met zoveel woorden wordt gezegd in v. 33, ligt het toch zeer voor de hand dat bedoeld is dat de gulzigheid zichzelf straft (vgl. ook de opmerkingen hierover op 25 april 1982). Niets voor niets heet de plaats die aan dit gebeuren moet herinneren 'Graven van de gulzigheid'. Het gaat hier om ervaringswijsheid van woestijnreizigers. Te veel van het te vette vlees dat men soms in de woestijn in de vorm van gemakkelijk te vangen kwakels als een geschenk uit de hemel krijgt is funest. Iets dergelijks geldt trouwens niet alleen voor in de woestijn.

Leiderschap

Mozes is vooral in latere tradities op een voetstuk geplaatst als één der groten, zo niet de grootste in de godsdienstgeschiedenis van Israël, een voorafschaduw van de Messias. De grote eerbied voor Mozes is al zichtbaar aan de reactie van Jozua op het bericht dat twee andere mensen profeteren, woorden van God spreken ten aanhoren van het volk. Jozua ziet dat als een aantasting van de positie van Mozes (v. 28). Maar Mozes wil daar niets van weten. Voor hem hoeft men niet te ijveren (v. 29). Het is beter te ijveren voor God (vgl. Num. 25,11,13). Het gaat om de Geest van God en niet om degene op wie die rust.

Het is niet voor het eerst dat er sprake is van een gedeeld leiderschap. Al eerder had Jetro Mozes aangeraden om niet alles zelf te regelen (Ex. 18,17 e.v.). Hier horen we nu dat een profeet niet vanzelfsprekend een eenling is. Profetisch is nog niet hetzelfde als non-conformistisch. Maar vaak is het wel zo. Zijns ondanks komt Mozes voortdurend alleen te staan. In Num. 12 wordt verhaald dat zelfs zijn zuster en broer zich tegen hem keerden. Het leiderschap valt Mozes zwaar, omdat hij steeds het hele volk tegenover zich vindt. Zo'n relatie is onmogelijk. Zoiets houd je niet vol wanneer er niet een heel sterke band tussen beide partijen bestaat. Zoiets als de band tussen moeder en kind. Voor Mozes is dat teveel gevraagd (v. 11-12). Hij suggereert hier wel dat een dergelijke liefdesrelatie de drijfveer achter Gods handelen moet zijn. God als moeder (vgl. ook Jes. 49,15 en 66,13). Alleen met iets van die moedergeest is de zware reis met deze reisgenoten vol te houden.

Jubilate, - jubelt

Vierde paaszondag

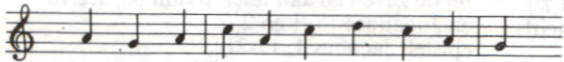
ZINGT EEN NIEUW LIED VOOR DE HEER

- Psalm 96 (95) -

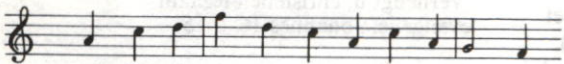
t./ M. Van Vossolle m./ I. de Sutter

1. Zingt een nieuw lied voor de Heer, al- le lan- den,

zingt, voor de Heer en ver- heer- lijkt zijn Naam.

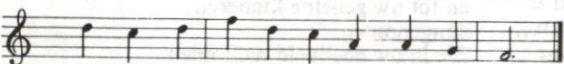
Treedt in zijn tem- pel met uw of- fe- ran- den,

kon- digt zijn roem bij de hei- de- nen aan.

Zingt een nieuw lied, al- le lan- den.

Zingt voor de Heer en ver- heer- lijkt zijn Naam.

- 2 Groot is de Heer die wij vrezen en prijzen:
aarde en lucht komen vers uit zijn hand,
schoonheid en kracht vergezellen Hem beide:
wild is de zee en tevreden het land.
- 3 Roept tot de volkeren: God is de koning,
Hij houdt de weegschaal der wereld loodrecht;
Hij is rechtvaardig, bij Hem is het oordeel,
alles wordt Hem aan zijn voeten gelegd.
- 4 Juicht wat in zee leeft of leeft op de velden:
ziet Uw Verlosser gaat komen, weest blij!
Wuift alle bomen der wouden, verwelkomt
juichend uw Koning, want Hij is nabij.

Uit: Zingt Jubilate, no. 503.

Over de liturgie

Wie zich op deze zondag de nabijheid van de dag van de arbeid realiseert ziet in Joh. 10 heel scherp tweeërlei houding tegenover het werk getekend: hart voor het werk en de daarbij betrokkenen en de daarbij behorende verantwoordelijkheid en het huurlingschap, waarbij het uitsluitend en alleen om de opbrengst gaat. Is veel arbeid trouwens op het moment niet zodanig, dat je niet veel anders dan een huurling kunt zijn? En: is betaalde arbeid het enige echte werk? Er wordt heel wat 'herderschap' uitgeoefend in de ware zin zonder een cent vergoeding.

Het is glad ijs in deze rubriek, ik geef het ook graag voor beter, maar zeg niet dat het hier niets te maken heeft: alleen al het feit, dat de lofzang op aarde klinkt uit de kelen van mensen die met zulke dingen dagelijks te maken hebben slaat je die opvatting uit handen. Als Johannes uitroept, dat 'de Zoon van God de werken des duivels' kwam verbreken, dan heeft dat met heel ons bestaan te maken. Zelfs een hooggestemd lied als psalm 66 begint met 'breek, aarde, uit in jubelzangen' - de hemel doet dat namelijk toch wel! Op de aarde spreekt dat helemaal niet vanzelf. Ik zou er Num. 13 bij lezen, waar ze gaan zoeken en spieden naar een ander, beloofd, land, een andere werkelijkheid. Het gaat daarbij niet om een utopie zonder realiteitsgehalte, want wat ze meenemen zijn zeer reële vruchten, nú al in de oude werkelijkheid te proeven.

Johannes zegt het nog radicaler: wij worden niet alleen kinderen van God genoemd, wij zijn het ook (1 Joh. 3,1), wij zijn het nu al binnen deze weerbarstige, soms duivelse werkelijkheid, als voorschot op veel meer:

'Gij aard' alom, zijn rijkdsdomein

zult voor de Heer dienstvaardigheid zijn. (psalm 100, ber.)

Als is gelezen

Numeri 13,1-14,10 (K.S.)

Crisis

De Israëlieten zijn op een cruciaal moment in hun geschiedenis aangekomen. Ze beseffen dat zelf maar al te goed. Ze staan hier op de grens van het beloofde land, aan het begin van een nieuw tijdperk. Zo'n grens stap je niet zomaar over. Zoiets dient met overleg te gebeuren. Wat staat ze aan de andere kant te wachten? Wanneer iemand op dit moment weifelt is hem dat niet kwalijk te nemen. Vandaar dat God zelf de opdracht geeft om een kleine vertegenwoordiging van het volk de zaak te laten verkennen. Het werkwoord dat hier wordt gebruikt voor 'verkennen' is hetzelfde als in Num. 10,33. Daar is het de ark des Heren die een rustplaats voor de Israëlieten zoekt. Nu laat God het dus over aan mensen. Niet de eersten de besten, maar de vooraanstaanden uit de verschillende stammen.

Onder hen is ook een zekere Hosea van de stam Efraïm. Mozes geeft hem de naam Jozua (v. 16). Het is een kleine verandering, want beide namen zijn afgeleid van hetzelfde werkwoord, nl. 'redden'. Hosea betekent 'redding' of 'heil', Jozua betekent 'de Here redt'. De naam van God van Israël die een teken is van zijn trouw wordt er dus met nadruk bij gehaald. Hij is de garant van Israël's heil, van de voltooiing van de redding zoals die begon bij de uittocht. In geen van de namen die vermeld zijn in v. 4-15 is de godsnaam gebruikt. Toen deze mannen werden geboren was die naam immers nog niet aan Mozes en het volk geopenbaard (vgl. Ex. 6,2). Deze naamsverandering scherpt zo nog eens de belofte in die toen werd gedaan. Een kleine verandering in de naam drukt zo iets groots uit. Net zoals toen Abraham Abraham werd (Gen. 17,5).

De verkenners doen hun werk grondig. Ze trekken het hele land door. De weg naar Hamat (v. 21) bevindt zich aan de noordgrens. Ze treffen een in veel opzichten imposant land aan. Het overtreft zelfs Egypte. De belangrijkste stad, Hebron, is nog ouder dan het beroemde Soan in Egypte. Maar daarom gaat er ook een grote dreiging van uit. De verkenners zijn zo geïmponeerd door de Kanaänitische cultuur dat zij ook geloof hechten aan wat men daar vertelt over het machtige voorgeslacht, de goddelijke helden die hen bijstaan in de strijd. Ze noemen ze Enakskinderen, reuzen (vgl. Gen. 6,4). Een land waar dat soort figuren de dienst uitmaken is ook een wreed land. Het verslindt zijn inwoners (vgl. Ez. 36,13). Dit zou een aanduiding kunnen zijn van mensenoffers, zoals die vaak voorkomen in verband met de genoemde verering van helden uit het verleden. Hoe dit ook zij, de hindernissen lijken onoverkomelijk. Het beloofde land voldoet aan de verwachtingen. God bracht zijn volk naar een land dat zeer goed is (14,7). De juiste plaats voor een nieuw begin, dat door God geschapen wordt (vgl. Gen. 1,31). Maar de drempel die men over moet om het te bereiken lijkt te hoog. De Israëlieten missen het vertrouwen dat Kaleb en Jozua wel op kunnen brengen. Deze ontkennen niet dat men door een kritieke fase heen zal moeten. Maar zou God hen daar niet doorheen helpen? Dat verslindende land zal zelf verslonden worden (14,9). Het volk is echter in paniek, verblind door angst. Eerder dan naar zulke woorden te luisteren verslindt het zelf zijn profeten (v. 10).

P. A. Elderenbosch merkt bij deze tekst op (in: God is in ons midden): 'De houding van de tien pessimisten onder de verspieters en de invloed die deze had op het volk, zou voor Israël actueel blijven en heeft voor ons nog niets aan actualiteit ingeboet. Israël en Kerk staan gericht op de toekomst. Maar zodra mensen die toekomst trachten te verkennen, slaat de schrik hun om het hart en trekken zij ook anderen in die angst mee'.

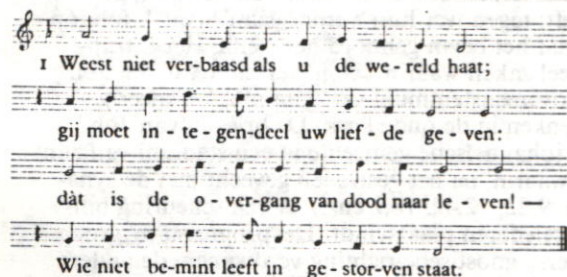
Men kan Num. 13-14 heel goed vergelijken met de visioenen van de definitieve doorbraak van Gods koninkrijk zoals die bijv. beschreven staan in Mar. 13 en Mat. 24. Eerst moet men door een crisis heen. Een soortgelijke ervaring is onszelf ook maar al te goed bekend. Idealen worden afgedaan als niet haalbaar, onrealistisch, omdat er teveel moed, doorzettingsvermogen en ook offers gevraagd worden om ze te bereiken. Maar dit zogenaamde realisme wordt gestraft of straft misschien wel zichzelf. Wie niet vooruit wil gaat achteruit, zoals de Israëlieten aan den lijve hebben ervaren.

Cantate, - zingt

Vijfde paaszon­dag

WEEST NIET VERBAASD ALS U DE WERELD HAAT
naar 1 Johannes 3,11-18

Tera de Marez Oyens

- 2 Al wie zijn broeder haat begaat een moord.
God heeft ons niet geroepen om te doden,
samen te leven heeft Hij ons geboden.
Alleen de liefde plant zijn schepping voort.
- 3 Maar wie de dood diep in zijn wezen draagt,
kan die het leven in zich hebben wonen?
Broeder en broeder zijn tezamen zonen
van God die liefde geeft en liefde vraagt.
- 4 Zo hebben wij de liefde Gods herkend:
dat Hij zijn leven voor ons heeft gegeven.
Er staat in alle woorden Gods geschreven
dat wie de mensen haat zijn schepping schendt.
- 5 Wie al het goed van deze wereld heeft
en die zijn broeder dan gebrek ziet lijden,
hoe zou Gods liefde levend in hem blijven?
Levend alleen is wat nieuw leven geeft.
- 6 Niet slechts met woord en tong maar metterdaad
en in-der-waarheid moeten wij beminnen.
Zó immers leven wij het leven binnen.
Wie niet bemint leeft in gestorven staat.

W. Barnard

Uit: Liedboek, no. 108.

Over de liturgie

In 1 Kon. 6 en 7 – daarover gaat het in de kinder(neven)dienst in het aangegeven rooster – wordt hard gewerkt. Dus alweer arbeid, opbouw, wederopbouw in het 480e jaar van Israëls bevrijding. In Hand. 9,31 staat, dat de gemeente wordt opgebouwd, ook in datzelfde Jeruzalem en in een wijde omtrek daaromheen. Dat is ander werk en met bouwstenen die in 1 Joh. 3 genoemd worden: geloven, liefhebben, zijn geboden bewaren, steeds weer hetzelfde, zoals voor een gebouw van welke architectuur ook altijd op de een of andere manier nodig is. Het klinkt dan ook erg algemeen – wat het preken erover er ook niet makkelijker op maakt –, maar zoals elke steen verschillend is, zo is ook geloven en elkaar liefhebben voor ieder mens, voor elke relatie, voor elke situatie anders.

Dat moet ook bedacht worden bij een lied dat heel goed hierbij gezongen kan worden: gez. 321:

O Christus die met al ons leed
het ware heilgdom betreedt,
Gij grondsteen, door Godzelf gelegd,
van het gebouw van liefde en recht,
bouwoffer dat aan God behaagt,
wees fundament dat alles draagt.

O Geest, Gij mortel van Gods kerk,
hoe ijdel is ons metselwerk,
hoe pover is het offer dat
wij dragen naar de nieuwe stad,
voeg onze harten thans tesaam,
een heilig huis voor Christus' naam.

Een typisch lied voor Jan Wit, bovendien waarschijnlijk niet voor niets gecombineerd met de wijs van 'Vater unser im Himmelreich', waardoor men er bij het zingen vanzelf aan herinnerd wordt waar al die stenen eigenlijk voor zijn. Het evangelie van de wijnstok en de ranken rondt precies af wat in het vorige werd aangeduid: het organische groeien van het werkelijke gebouw, de gemeente die lichaam van Christus genoemd wordt.

Als is gelezen

Numeri 14,11-35 (K.S.)

Het is algemeen erkend, dat het verhaal van de intocht van het volk Israël, zoals dat wordt verteld vanaf Numeri 13 tot en met het boek Jozua, historisch gezien een vertekend beeld geeft van de gang van zaken. M.i. zal men hier aandacht aan moeten besteden voor een goede uitleg van de desbetreffende bijbelgedeelten. Ook al kan dit beter naast de normale eredienst gebeuren. Het geheel van de vermelde gebeurtenissen is alleen te begrijpen, wanneer men beseft, dat het gaat om een samenvoeging van een aantal voorvallen, die verschillende groepen (stammen) hebben meegemaakt. In een later tijd, toen die groepen tot een eenheid waren samengesmolten, werden ze gezien als geschiedenis van het hele volk.

De omgekeerde volgorde

Wanneer men het boek Numeri onder het thema van de 'volg-orde' beziet, valt hier een totale omkering van zaken op. Dit kenmerkt heel het gelezen gedeelte. Wie pas geleden Numeri 11 nog heeft gelezen moet het wel opvallen, dat het nu God is die klaagt tegen Mozes over het volk. Numeri 11,11 e.v. klaagde juist Mozes tegen God over de onwilligheid van de Israëlieten. God antwoordde toen op hun opstandige wanhoop door zijn Geest te sturen, inspiratie tegen resignatie, zodat meer mensen dan alleen Mozes het geloof in Gods zaak zouden behouden. Het mocht niet beperkt blijven tot deze éne. Dat privilege eiste Mozes niet voor zichzelf op (11,28 e.v.). Maar nu was het geloof weer grotendeels verdwenen. Slechts Kaleb heeft nog de geest (14,24).

En nu lijkt God er dan genoeg van te hebben. Het lijkt erop alsof Hij er net zo aan toe is als Mozes eerder. Dit volk is Hem vreemd geworden. God gaat nu in op de klacht van Mozes (11,12): laat er dan maar een nieuw volk uit Mozes ontstaan (14,13). Want dit volk is tegenover God komen te staan. In zijn streven om terug te keren naar Egypte, in deze omkering van de richting, is het als Egypte zelf geworden. Het zij zo. Dan ook maar de straf die hoort bij Egypte: de pest (vgl. Am. 4,10). Dit volk heeft evenmin de tekenen verstaan. Door zijn ongeloof schaaft Israël zich bij de volken, die God juist voor hen zou uitdrijven. Nu moeten zij ook maar, net als die volken, worden uitgeroeid.

Maar nu is het Mozes die opkomt voor het volk. De rollen zijn omgekeerd. Het enige wat hij kan doen is zich tegen God op God te beroepen, op zijn goede naam. Want dat is bij God het belangrijkste motief voor zijn ingrijpen in de geschiedenis (vgl. de profetenlezing bij deze perikoop: Jesaja 52,5-12).

Het volk steekt schril af bij Kaleb. Alleen hij is niet gezwicht voor de afgoderij met de onmacht. Want het is afgoderij dat Israël bedrijft door de angst voor risico's boven het geloof te stellen. Het pleegt overspel (vs. 33). Lijnrecht hiertegenover staat Kaleb, die ook in deze moeilijke situatie zijn Heer volkomen volgt. Deze geloofsdaad kenmerkt hem (Deuteronomium 1,36; Jozua 14,8 e.v.; Numeri 32,12). Hij staat hier naast de grote David (1 Koningen 11,6).

Maar dit volk is het niet waard om in naam van God het land te beërvan. Hun lijken zullen vallen in de woestijn, onbegraven. De straf van het niet willen volgen van de Here (Deuteronomium 28,26). Er lijkt hier weer een uitzondering gemaakt te zijn voor de Leviëten, wanneer in vs. 29 wordt gesteld dat de getelden van 20 jaar en ouder zullen vallen. Dit slaat nl. op Numeri 1,2, waar ook gezegd is dat het volk werd geteld vanaf de 20-jarigen. Bij de telling van de Leviëten telde men echter juist iedereen (3,15). Het was ook al opvallend dat bij de verspieders er geen uit de stam van Levi kwam. Zoals in Exodus 32 zijn de Leviëten in het gevolg van de Here gebleven. (Dit maakt overigens wel duidelijk dat wanneer in Numeri 16 ook Leviëten afvallen een geweldig dieptepunt wordt bereikt).

De rest van het volk houdt het niet uit in de goddelijke volgorde. Geconfronteerd met de consequenties daarvan, komen ze opeens wel in actie. Maar daarmee is de wanorde nog niet opgeheven. Ze rennen vooruit en laten God achter (vs. 44). Dat leidt tot niets. Ze worden teruggedreven tot Chorma. De naam van die stad alleen al drukt hen met de neus op de feiten. Slechts wie zich laat leiden door de Here komt verder. Bij de oorlogvoering betekent dat, dat het overwonnen met de ban geslagen moet worden (hebr. *cherem*, van welk woord Chorma is afgeleid). Zo zal toch ook het 40 jaar teruggeslagen volk met God verderkomen. Het werd een goede tijd om orde op zaken te stellen. Vandaar dat de profeten er ook positief over kunnen spreken (bijv. Jeremia 2,2 e.v.).